

HÍV A VADON! ŐSERDŐK A KÁRPÁTOKAN

Az „őserdő” szó hallatán többnyire a trópusok érintetlen vadonjai, esetleg a végtelen tajga jut eszünkbe. Európa egykorvolt őserdeit legfeljebb a földtörténeti képeskönyvek lapjain tudjuk elképzelni, pedig utolsó töredékeik ma is léteznek; némelyikük félnapos utazással hazánkból is elérhető...

Amíg Nyugat-Európában valóban kivágták az utolsó őserdőket is az elmúlt két-háromszáz évben, Közép- és Délkelet-Európa hegyvidékein néhol szerencsésen túléltek a tájhasználat évezredes megpróbáltatásait. A Kárpátok ritkán lakott vidékein, nehezen megközelíthető völgyekben, hegygerinceken még mindig állnak olyan erdők, amelyek sohasem láttak fejszét, fűrész. Erdélyben és a csatlakozó területeken a becslések szerint több mint 200 000 hektár található belőlük, elsősorban a

Déli-Kárpátokban. Kiterjedt őserdők húzódnak Kárpátalján is, de Szlovákia és Lengyelország területén ugyancsak fellelhető több száz kisebb állomány a Keleti-Beszkidéktől a Fehér-Kárpátokig. A maradványok védetté nyilvánítása már az I. világháború előtt, magyar közigazgatás mellett elkezdődött, ám ma is csak egy részük áll oltalom alatt. Természetvédelmi és tudományos értékeik felismerése szinte csak az elmúlt években kezdődött meg.

JEGENYEFENYVES-BÜKKÖS ŐSERDŐ A NAGY-FÁTRÁBAN
A nehezen elérhető függővölgyből sohasem érte meg fát kitermelni

Évszázados rendezettség

Az őserdőtől sokan azt várnák – talán a népmesék szófordulatai nyomán –, hogy sűrűk, sötétek, nehezen járhatóak legyenek. A valóság ezzel szemben az, hogy többnyire világosak és áttekinthetők. Sőt, általában azt a benyomást keltik, mintha egy parkban járnánk, ahol csodálatos, évszázados rendezettség uralkodik.

Bár ahány őserdő, annyiféle, néhány jellemzőjük mégis közös. Ilyen például az idős, néha hatalmas méreteket elérő fák jelenléte, vagy a holt faanyag, amely helyenként pazarló tömegben fekszik az erdő talaján. A fák között mindenféle méretű előfordul, ám az igazán nagyok többnyire büszke magányban állnak, miközben az ifjabb nemzedékek – különösen a legfiatalabbak – kis csoportokban szoronganak. Ott, ahol egy idős fa kidől, vagy már csak a csonkja mered az ég felé, „ablakok”, ún.

„lékek” nyílnak a lombsátorban, ahol a beömlő fény gazdag lágyszárú szintet varázsol az aljzatra. A lékek itt is, ott is előfordulnak a szélviharok, hótörések, ritkábban tüzek nyomán; kialakulásuk dinamikája hozza létre az őserdők bonyolult, mégis harmonikus szerkezetét.

A főleg bükkös vagy jegenyefenyves-bükkös zónában található őserdők élővilága rendkívül gazdag. Megtalálhatóak bennük azok a ritka fajok is, amelyek máshonnan már kipusztultak. Aljzatukon sokféle gomba- és növényfaj él, a holt fatörzseket gyakran vastag moharéteg borítja. Az idős fák odvait madár- és denevérfajok sokasága lakja, a fakoronák masszív ágvillaiban pedig előszeretettel fészkelnek ragadozó madarak. Többnyire nem hiányoznak a négy lábú nagyragadozók sem. A háborítatlan erdők a hiúzok, farkasok, medvék utolsó mentsvárjai, melyek

A SZLOVÁKIAI MADARAS TÖRPE BÜKKERDEJE

Az 1300 m-t kissé meghaladó csúcs alatt megjelennek a fenyők, és az egyre dúsabb áfonyamezők. A letörpülést a szeleknek kitett orom klímája idézi elő

IDŐS ERDEFENYŐK MAGASODNAK AZ ÖSSZEFÜGGŐ LOMBSÁTOR FÖLÉ

Szlovákia őserdeinek átfogó vizsgálatát 2009–2010-ben végezte el egy erdészekből és ökológusokból álló munkacsoport (jobbra fent)

jelenléte hozzájárul, az élővilág egészséges, stabil működéséhez. Földrészünk legnagyobb természetű erdei állata, az európai bölény ugyancsak őserdőkben maradt fenn legtovább – Lengyelország és Fehéroroszország határán. A Kárpátokba történő visszatelepítésével több környező országban is kísérleteznek.

Rejtőzködők és elérhetők

A kárpáti őserdők egy része – pl. Erdélyben, Kárpátalján – olyan eldugott helyeken található, ahová még a helyiek is ritkán indultak útnak. Sok közülük ma is – védelem hiányában – előbb-utóbb a legális, vagy éppen illegális fakitermelés áldozatává válik. Más őserdők jobban megközelíthetők, védelem alatt állnak, így csak vezetővel látogathatók. Ilyen például Európa legnagyobb bükkös őserdeje, a Kárpátok Bioszféra Rezervátum részét képező, csaknem 12 000 hektárnyi Uholka-Sirokij Luh

Kárpátalján, Huszt közelében. Hasonló védettségi státusszal rendelkezik a szintén jelentős kiterjedésű Nérai-őserdő a Bánságban, Romániában, Resicabánya szomszédságában, vagy az aprócska, de jól megközelíthető Badínsky práles Szlovákiában, Besztercebánya mellett. Utóbbi a Zólyomi Műszaki Egyetem Erdészeti Karának kutatásait is szolgálja. A helyi szakemberek általában szívesen osztják meg ismereteiket, és vállalják a terepi vezetést, amely utak híján igen nagy segítség.

Olyan őserdők is akadnak – főként Szlovákiában –, melyeken jelzett turistaút halad át. Példa erre a Madaras (Vtáčnik) erdőrezervátum, Prochot falu fölött, törpe bükkerdejével és a csúcsát koronázó sziklára felkúszó áfonyás rétekekkel, vagy a Nagy-Milic szlovákiai oldalán megmaradt két őserdő-folt. Felkeresésükkor legjobb, ha minden vonatkozó írott és íratlan szabályt betartunk – részint a terület megóvása, részint saját biztonságunk érdekében.

SZÖVEG ÉS KÉP: GÁLHIDY LÁSZLÓ